

CASE ȘI INSCRIȚII DIN RĂȘINARI, SEC. XVIII-XIX (I)¹

ELA COSMA²

HOUSES AND INSCRIPTIONS FROM RĂȘINARI, 18th-19th CENTURIES (I)

ABSTRACT

The first part of this article, dedicated to Rășinari, the greatest commune in Mărginimea Sibiului, presents a few houses from the 18th-19th centuries and their inscriptions.

The oldest house preserved in Rășinari is the Bishops' House, a building of historical patrimony. Constructed in 1710, it served as the seat both of the Serbian Orthodox bishops of Transylvania between 1761-1796 (Dionisie Novacovici, Sofronie Chirilovici, Ghedeon Nichitici, Gherasim Adamovici) and of the Romanian Orthodox archpriests who herded the parishes Râu Sadului, Poplaca, Bungard, Sadu, Tălmăcel, Boița, Porcești and Rășinari. The Church Museum organized in the former Bishops' House hosts rich collections of folklore and sacred art, but especially historical archive documents and old religious printings.

The building of the „Octavian Goga” Gymnasium is also classified among the historical monuments. Built in 1836, at that time it represented „the most beautiful Romanian school in Transylvania” (Victor Păcală). The school inscription is interpreted by means of the important promoters of Rășinari in 1836: school inspector general Moise Fulea, the village juries Ioan Giurculeț, Petru Vidrighin, Nicolae Măieran, Dan Brat [?], Nicolae Adam, Iacob Ciucean; later on the school principal and priest Sava Popovici-Barcianu and especially the metropolitan bishop Andrei Șaguna.

Keywords: Rășinari, historical patrimony, Orthodox Church, Romanian School, 18th-19th centuries.

În urma Simpozionului „Istorie Culturală și Patrimoniu”, organizat de Muzeul Național Brukenthal și de Muzeul de Artă Brukenthal din Sibiu³, în zilele de 29-30

---

¹ Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului științific „Rășinari – istorie și patrimoniu spiritual” (2015-2025), susținut de Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române Cluj-Napoca, Parohia Ortodoxă Rășinari, Primăria Comunei Rășinari, în colaborare cu Grupul de Acțiune Locală (GAL) din Mărginimea Sibiului.

² Cercetător științific, doctor în istorie, Institutul de Istorie „George Barițiu” – Cluj-Napoca; e-mail: ela_cosma@yahoo.com.

³ Simpozionul (internațional) „Istorie Culturală și Patrimoniu”, organizat de Muzeul Național Brukenthal (dir. dr. Adrian Sabin Luca), Muzeul de Artă Brukenthal (dr. Alexandru Sonoc, șef de secție la Galeriile de Artă), Universitatea „Lucian Blaga” (prof. univ. dr. Mihaela Grancea), la 29-30 iunie 2017, Sibiu, comunicare Ela Cosma, *Date statistice despre români la începutul epocii moderne*.

iunie 2017 la Sibiu, am întreprins o mică excursie de documentare la Rășinari, sat al Mărginimii Sibiului⁴ cu rezonanță mitică și literară, pe care nu-l vizitasem până atunci. Lecturile anterioare și informarea mea pe internet asupra obiectivelor de vizitat includeau, în primul rând, mormântul Sfântului Andrei Șaguna, cu mausoleul ce-l adăpostește, apoi casele natale ale lui Octavian Goga și Emil Cioran.

Spre uimirea mea, Rășinariul – numit de sași și *Städterdorf*, ceea ce literal se traduce prin „Sat orășenesc” sau „Sat de orășeni” –, m-a surprins la fața locului printr-o realitate neașteptată: casele și clădirile vechi, troițele numeroase și fără asemănare cu altele văzute până acum, străzile șerpuitoare convergând spre centrul satului, un aer aparte și o bunăstare istorică – pe scurt, un sat românesc de vechime impresionantă, dar cu pregnantă alură de urbe.

Acest „Sat de orășeni” are, în zilele noastre, o populație de 5.086 locuitori (2011), după alte surse 5.280 locuitori, ceea ce îl transformă în „cea mai mare comună mărgineană”⁵, incluzând alături de reședința Rășinari și satul Prislop. Străbătând localitatea la pas, am făcut nenumărate fotografii, în după-masa zilei de 30 iunie, pentru a reveni la Rășinari, la prima oră, în zorii dimineții următoare, la 1 iulie 2017, într-o febrilă și animată sâmbătă de târg.

Impresii foarte puternice mi-au stârnit câteva inscripții în piatră ori pe case de zid, abia așteptând să fie transcrise din litere chirilice. Este ceea ce am făcut îndată la întoarcerea acasă, descifrând prescurtările și simbolurile folosite, identificând persoanele ce purtau numele încrustate în piatră. Era imposibil să descopăr eu America și... Rășinariul în casele și inscripțiile sale; cu siguranță alții, înaintea mea, dezlegaseră deja toate tainele locului. Prin urmare, am căutat cu aviditate bibliografia subiectului; am parcurs, înainte de orice, prețioasa monografie dedicată Rășinariului de Victor Păcală (1915)⁶, lucrare premiată de Academia Română și considerată de Dimitrie Gusti un adevărat miracol științific al epocii sale⁷. Dar ceea ce sare în ochi celui ce vizitează Rășinariul pentru prima oară se pare că a rămas nevăzut celor care l-au cercetat cu amănuntul.

Iată de ce nu vor fi fără rost tablourile de mai jos. Ele înfățișează case și clădiri rășinărene din secolele XVIII-XIX, împreună cu inscripțiile lor reproduse și transcrise. În imagini și cuvinte, aceste case și inscripții din Rășinari sunt oglinda vie a trecutului, adevărate monumente istorice. Totuși, doar unele din ele sunt declarate ca atare, iar altele își așteaptă încă, pe bună dreptate, recunoașterea.

---

⁴ Mărginimea Sibiului, zonă turistică de la poalele Munților Cindrel, ce cuprinde „18 sate pastorale cu populație preponderent românească”, câștigând titlul de *Destinație EDEN, alăturându-se astfel rețelei de Destinații de Excelență în Turism și Gastronomie Locală care se întinde pe tot teritoriul Uniunii Europene*. În schimb, Rășinariul a fost desemnat în 2012 drept unul dintre „Cele mai frumoase sate din România”, așa cum apreciază Ghidul oficial al Asociației cu același nume (cf. Panoului *Trasee cicloturistice și de drumeție în împrejurimile Rășinariului/Cycling and hiking routes in surrounding of Rășinari Village*).

⁵ Site-ul Primăriei comunei Rășinari, județul Sibiu, <http://www.primaria-rasinari.ro/>.

⁶ Cartea lui Victor Păcală a fost reeditată în 2016, în tiraj mic, conform doamnei Marina Bogdan, manager al Grupului de Acțiune Locală Mărginimea Sibiului.

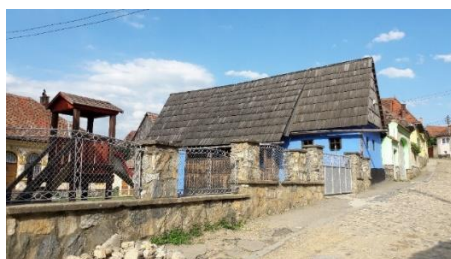
⁷ Ioan Ciprian Candea, *Protopopul Emilian Cioran – o viață în slujba Bisericii*, în „Revista Teologică”, nr. 2, 2009, p. 78.

Fig. 1. Rășinari, cu bisericile și școala sa

1. CASA EPISCOPALĂ (1710, 1761-1796)

Cea mai veche casă din Rășinari – conservată până în zilele noastre –, este Casa Episcopală, care găzduiește Muzeul Bisericesc. Construită în 1710, această casă a servit ca reședință episcopilor sârbi ce au păstorit Episcopia ortodoxă a Transilvaniei între 1761-1796, dar și protopopilor români aflați în fruntea Protopopiatului ortodox Rășinari, înființat după 1761, ce cuprindea parohiile Rășinari, Râu Sadului, Poplaca, Bungard, Sadu, Tălmăcel, Boița și Porcești. Astăzi, Muzeul Bisericesc este în custodia Parohiei Ortodoxe Române din Rășinari, preot paroh fiind părintele Nicolae Jianu, curator Ioan Obârșie.

Fig. 2. Casa Episcopală (1710, 1761-1796) din Rășinari.

Din prezentarea Muzeului Bisericesc, oferită chiar la intrare, în pridvor, citim: „Casa Episcopală sau *Episcopia*, cum este cunoscută de către locuitorii comunei Rășinari, (...) este o casă simplă țărănească, construită în anul 1710, clădită din lemn și acoperită cu șisă⁸; e formată din trei încăperi. În față e un mic *privar*, un fel de antreu, cu intrare în *tinda* casei. În dreapta tindei se află *coamărul*, iar în stânga *casa cea mare*. (...) Episcopul ocupa casa cea mare, iar protopopul care era și administrator al reședinței ocupa tinda și coamărul (...). La începutul sec. XX casa a intrat în proprietatea rășinăreanului Ioan Vidrighin, de la care a fost răscumpărată de către mitropolitul Nicolae Bălan în anul 1922, pe seama parohiei Rășinari. Trecută în lista monumentelor istorice, casa a fost restaurată în întregime și în prezent este muzeu

⁸ Șisă sau *șiță*, șindrila mare (de 100-150 cm), draniță.

bisericesc, cu obiecte ce reflectă viața religioasă a Rășinariului din vechime și până astăzi. Casa Episcopală și prin ea Rășinariul a avut un rol important în istoria Transilvaniei (...).”

Fig. 3. Pridvorul Casei Episcopale din Rășinari

Casa Episcopală este ilustrarea perfectă a casei românești de lemn, specifică rășinărenilor cu multă vreme înainte de veacul al XVIII-lea, și întâlnită până în secolul XX. Ea respectă întrutotul tiparul casei țărănești din Rășinari, așa cum l-a descris Victor Păcală în 1915, cu *privariul* (pridvorul) de la intrarea din curte, *tinda* (în care dă *privariul* și care leagă celelalte două încăperi), *coamărul* (camera dinspre fundul curții) și *casa cea mare* (odaia de la stradă)⁹. În privința structurării spațiului de locuit, monograful observa că „puține locuințe fac excepție de la această regulă”¹⁰.

Au locuit în Casa Episcopală de la Rășinari episcopii Dionisie Novacovici (între anii 1763-1767), Sofronie Chirilovici (1771-1774), Ghedeon Nichitici (1783-1788) și Gherasim Adamovici (1789-1796)¹¹. Muzeul Bisericesc adăpostește portretul original al ultimului episcop sârb, Gherasim Adamovici, care a decedat aici și a fost înmormântat în apropiere, în fața altarului din Biserica „Cuvioasa Paraschiva”, mormântul fiind acoperit cu o lespede roșie.

Odăile fostei Case Episcopale slujesc azi ca săli de expoziție ale Muzeului Bisericesc, în care am descoperit o neașteptată bogăție de exponate: obiecte etnografice, obiecte de cult, icoane pe sticlă ale „școlii de pictură” din Rășinari (sec. XVIII), fotografii vechi și, mai ales, o mică, dar prețioasă arhivă-bibliotecă. Aceasta cuprinde manuscrise, documente, carte vechi de cult și periodice de epocă. Amintesc: *ocolnița* din 1488, adică diploma acordată rășinărenilor de regele Matia Corvin, publicată și comentată de Nicolae Iorga¹²; de asemenea, documente, diplome, cărți liturgice și științifice (sec. XVIII-XIX) și colecția *Telegrafului Român*, publicat de Șaguna la Sibiu începând din 1853.

⁹ Victor Păcală, *Monografia satului Rășinari*, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1915, p. 407-419.

¹⁰ *Ibidem*, p. 113.

¹¹ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, 1992, p. 223-229.

¹² Nicolae Iorga, *Scrisori și inscripții Ardeleni și Maramureșene*, București, 1906, p. 228-229.

Fig. 4. Portretul episcopului Gherasim Adamovici, pictură în ulei din secolul al XVIII-lea, Muzeul Bisericesc din Casa Episcopală de la Rășinari

Fig. 5. Biserica „Cuvioasa Paraschiva”, pictură de I. Roth, Muzeul Bisericesc din Casa Episcopală din Rășinari

Piesa de rezistență a Muzeului o reprezintă un volum gros, legat în piele, ce s-a dovedit a fi inedit. Aceasta a determinat realizarea unui protocol de cercetare și colaborare științifică pe 10 ani (2017-2027), încheiat pe de o parte între Parohia Ortodoxă și Primăria din Rășinari, grație implicării logistice a Grupului de Acțiune Locală, GAL (manager Marina Bogdan), și pe de altă parte Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca¹³. Cercetători ai Institutului (Ela Cosma, Mirela Popa-Andrei, Victor Vizauer), sub coordonarea latinistului Vasile Rus, au început deja transcrierea și traducerea integrală din limba latină a documentului-fluviu din 1788. *Transmissionales in causa Possessionis Resinar contra Liberam Regiamque Civitatem Cibiniensem* derulează de-a lungul a 1.318 pagini istoricul proceselor urbariale ale rășinărenilor împotriva Magistratului orașului Sibiu, pentru restituirea vechilor hotare și drepturi (processe desfășurate între 1735-1785, sub trei împărați austrieci: Carol VI, Maria Theresia, Iosif II), precum și conscripția generală a satului pe 30 de ani (1754-1784). Este o perioadă eroică, când ciobanii rășinăreni au luptat cu arma legii și au câștigat, căci în 1786 au reușit să se elibereze de orice servituți urbariale față de sibieni¹⁴, iar împăratul Iosif II i-a acordat Rășinariului privilegii rare de sat liber crăiesc. Acest statut s-a păstrat cu mândrie până la instaurarea dualismului (1867).

În apropierea Casei Episcopale se găsește Biserica „Cuvioasa Paraschiva”, zidită între 1725-1758, pe locul unei mai vechi biserici de lemn de la anul 1383¹⁵. În veacul al XVIII-lea, ea marca centrul satului, unde se afla și locul de judecată numit „La Scaun”. În jurul ei s-au grupat pe rând clădirile civile și publice ale autorităților

¹³ Acord de colaborare și proiect științific din 15 iulie 2017, între Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca, reprezentat de c.ș. I dr. Ela Cosma, pe de o parte, și Parohia Ortodoxă Rășinari, reprezentată de preot paroh Nicolae Jianu, Primăria Comunei din Rășinari, reprezentată de primar, dl. Bucur Bogdan, pe de altă parte.

¹⁴ V. Păcală, *op. cit.*, p. 87.

¹⁵ *Istoricul Bisericii „Cuvioasa Paraschiva”*, în pronaosul bisericii.

și instituțiilor locale, care în secolul al XIX-lea au început a se construi nu din lemn, ci din piatră și zid.

2. ȘCOALA DIN RĂȘINARI (1836)

Școala de azi, purtând numele unui mare fiu al satului, poetul Octavian Goga (1 aprilie 1881-7 mai 1938), se află în centrul istoric din Rășinari, lângă cel mai vechi lăcaș ecleziastic, Biserica „Cuvioasa Paraschiva”. Instituția școlară păstrează cataloagele de altădată¹⁶ cu notele obținute de faimoșii ei elevi, Octavian Goga și Emil Cioran, ambii rășinăreni de obârșie, cu case natale în localitate.

Școala gimnazială „Octavian Goga” din Rășinari este o clădire clasificată în rândul monumentelor istorice. Pe bună dreptate, întrucât data construcției sale este anul 1836, iar la vremea respectivă reprezenta „cea mai frumoasă școală românească din Ardeal”, în cuvintele lui Victor Păcală, care detalia: „(...) o zidire măreață cu un etaj și cu 5 – iar după adaptarea nouă ce i se făcu la 1850 cu 6 săli de învățători și cu alte vreo 7 camere destinate pentru biblioteca școlară, pentru director, pentru comitetul parohial și primăria comunală”¹⁷.

**Fig. 6. Școala „Octavian Goga” din Rășinari (stânga),
Biserica „Cuvioasa Paraschiva” și Casa din 1850
(în spatele bisericii)**

Nu era aceasta cea mai veche școală din Rășinari, căci pe la 1830 funcționau două școli mai mici, „școluțe”: una chiar în piața comunei, cu 3 camere și 3 învățători, iar alta, școala cu 1 învățător din Copăcele sau „din cruci”¹⁸ – adică de la cimitirul unde se zidise de curând (1804-1814) Biserica „Sfânta Treime”, cu mausoleul de azi al mitropolitului Șaguna. Construcția școlii mari din Rășinari a început în 1835, pe un loc larg din centrul satului, fiind de aceea cunoscută sub numele de „Școala de lângă Scaunul bisericii”, puțin mai jos de „școluța” veche care, conform altor voci, ar fi existat încă din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, în casa primarului Radu Morariu. Clădirea acestei prime școli, confiscată de sași, ar fi fost transformată în

¹⁶ *Monumente din Rășinari*, pe site-ul „Sibiu. Memoria locului – AFCN”, http://memoria-locului.ro/article-118_RASINARI.html.

¹⁷ V. Păcală, *op. cit.*, p. 377.

¹⁸ *Ibidem*, p. 376.

cârciumă¹⁹. Iată că nu departe de ea, noul lăcaș școlar românesc era gata în 1836, fiind sfințit în 1837 de către episcopul Vasile Moga. Zece ani mai târziu, în 1847, episcopul Andrei Șaguna, patronul școlii, a sfințit din nou școala, de data aceasta de hramul „Bunevestiri”, sărbătorit de atunci în fiecare an. Între 1837-1864 instituția se numea „Normaliceștile Școale Reunite”, între 1864-1871 „Școala Normală Capitală cu drept de publicitate”, iar între 1871-1920 „Școala confesională ortodoxă”²⁰.

Inscripția ce atestă construcția din 1836, aflată în chenarul de la parterul înalt al clădirii, în apropiere de poarta de intrare în curtea școlii, este gravată în limba română cu litere chirilice. Într-o formă mai prietenoasă și fără prescurtări, conținutul inscripției de pe școala din Rășinari este acesta:

„În anul Domnului 1836 s-au ridicat această școală, cu cheltuiala slobod crăiescului sat Rășinari, supt înălțatul împărat Ferdinand I, fiind episcop neunit dumnealui Vasile Moga, director Moise Fulea, jurați Ioan Giurculeț, Petru Vidrighin, Nicolae Măieran, Dan Brat [?], Nicolae Adam, Iacob Ciucean”.

Să oferim câteva detalii asupra persoanelor menționate în inscripția școlii.

În anul construirii clădirii școlii din Rășinari, 1836, împăratul Ferdinand își începuse de un an domnia în Austria (1835-1848). Sfârșitul domniei sale l-a adus declanșarea revoluției de la 1848, astfel că la finele anului revoluționar împăratul Ferdinand a abdicat de la tron în favoarea nepotului său, tânărul Franz Joseph.

După cei patru episcopi sârbi (Dionisie Novacovici, Sofronie Chirilovici, Ghedeon Nichitici, Gherasim Adamovici) cu sediul la Rășinari (1761-1796) și după vacantura episcopală care a urmat (1796-1810), primul episcop ortodox român al Transilvaniei din perioada stăpânirii habsburgice a fost Vasile Moga (1744-1845). În timpul îndelungatei sale păstoriri (1810-1845), episcopul Moga s-a preocupat, mai cu seamă, de învățământul primar românesc, de cel pedagogic și teologic. A militat pentru deschiderea, deși pentru scurt timp, a unui seminar teologic românesc la Sibiu. A reușit să trimită numeroși bursieri la Viena și să construiască sau să deschidă o întreagă pleiadă de școli primare cu limba de predare românească. O astfel de școală primară ortodoxă este și cea din Rășinari, ridicată la anul 1836 și sfințită de episcopul Moga la 1837²¹.

Moise Fulea (1787-1863), protopopul tractului Sibiu între anii 1812-1856, a ocupat funcția de „director al școalelor naționale neunite din Ardeal”. Era, adică, un soi de inspector general al tuturor școlilor ortodoxe românești din Transilvania. În această calitate, a coordonat activitatea preoților-inspectorii școlari, a elaborat *Instrucțiunea* din 1822, care constituie o adevărată programă de învățământ, s-a

---

¹⁹ Școala Gimnazială „Octavian Goga” din Rășinari, *Scurt istoric al unității școlare*, <http://scoli.didactic.ro/scoala-gimnaziala-octavian-goga-rasinari>.

²⁰ V. Păcală, *op. cit.*, p. 377-381.

²¹ Alexandru Chiriță, *Vasile Moga, primul episcop român la Sibiu*, în „Lumina”, 21 decembrie 2010, <http://ziarullumina.ro/vasile-moga-primul-episcop-roman-la-sibiu-17757.html>. Monografia dedicată episcopului, aparține lui Sebastian Stanca, *Viața și activitatea episcopului Vasile Moga, 1774-1845*, Cluj, 1939.

îngrijit de statutul dascălilor și de construirea unor noi edificii școlare românești²². Între acestea din urmă se afla, desigur, frumoasa școală din Rășinari.

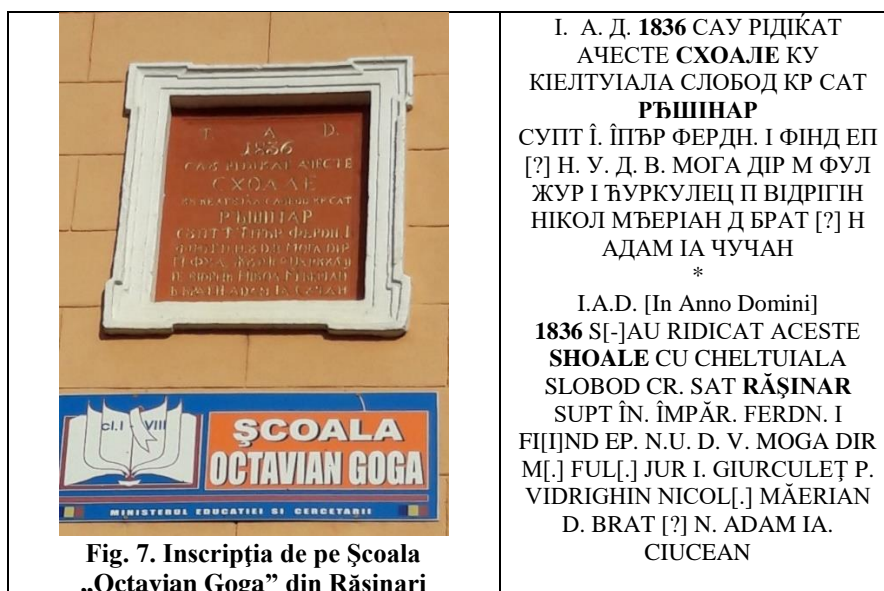

Fig. 7. Inscriptia de pe Școala „Octavian Goga” din Rășinari

I. A. D. 1836 САУ РІДІКАТ
АЧЕСТЕ СХОАЛЕ КУ
КІЕЛТУАЛА СЛОБОД КР САТ
РЪШНАР
СУПТ Î. ÎПЪР ФЕРДН. І ФІНД ЕП
[?] Н. У. Д. В. МОГА ДІР М ФУЛ
ЖУР І ЋУРКУЛЕЦ П ВІДРІГІН
НІКОЛ МЪЕРІАН Д БРАТ [?] Н
АДАМ ІА ЧУЧАН

*

I.A.D. [In Anno Domini]
1836 S[-]AU RIDICAT ACESTE
SHOALE CU CHELTUIALA
SLOBOD CR. SAT RĂȘINAR
SUPT ÎN. ÎMPĂR. FERDN. I
FI[I]ND EP. N.U. D. V. MOGA DIR
M[.] FUL[.] JUR I. GIURCULEȚ P.
VIDRIGHIN NICOL[.] MĂERIAN
D. BRAT [?] N. ADAM IA.
CIUCEAN

Pe unii din jurații amintiți în inscripția școlii îi vom reîntâlni și în anii următori, în aceeași postură. Ioan Giurculeț descindea dintr-o familie înrudită – poate – cu familiile Giurca, poreclită și Ghiurcu, Giurcoiu (care l-a dat pe Ioan Giurcoiu, notar în Rășinari la 1905)²³. Pe monumentul eroilor rășinăreni, amplasat vizavi de Biserica „Sfânta Treime”, sunt pomeniți între cei căzuți în 1914-1918, în anii Primului Război Mondial, soldații: Coman Giurcoi, Nicolae Giurcoi, Dumitru Giurculeț.

Și Petru Vidrighin, jurat al satului cel puțin între anii 1836-1847, aparținea unei familii bogate și puternice din Rășinari, ai cărei ascendenți nu îi cunoaștem, dar care a dat descendenți implicați în viața satului și o seamă de intelectuali: proprietarul Petru Vidrighin (1876-1948), Nicolae Vidrighin (1881-1950), preotul Dumitru Vidrighin (1883-1936)²⁴. La 1905 se consemnează existența licențiatului Facultății de Comerț din Leipzig, Bucur Vidrighin, a preotului Nicolae Vidrighin, a căpitanului Servian Vidrighin, a inginerului Stan Vidrighin²⁵.

²² Pavel Cherescu, *Mărturie documentare privind contribuția protopopului Moise Fulea (1787-1863) la dezvoltarea învățământului confesional ortodox din Transilvania*, în „Orizonturi Teologice”, VI, nr. 1-2, 2005, p. 69-142, cu o bogată anexă documentară.

²³ V. Păcală, *op. cit.*, p. 134-135, 381.

²⁴ Conform pietrei de mormânt din marmură neagră, de la căpătâiul mormântului comun al celor trei Vidrighin, situat în cimitirul Bisericii „Sfânta Treime”, în proximitatea mausoleului mitropolitului Andrei Șaguna și a mormântului mitropolitului Nicolae Colan. Aceste informații și altele de mai jos le extrag din fotografiile surprinse în cursul vizitei mele la Rășinari, la 30 iunie-1 iulie 2017.

²⁵ V. Păcală, *op. cit.*, p. 381.

Juratul din 1836 Nicolae Măieran, în inscripție Măerian – al cărui nume de familie se trage de la *maierii* sau *măierii* sibiieni, crescătorii români de vite din sub-urbia Sibiului, la ieșirea din oraș înspre Șura Mică²⁶ –, era un om cu stare, fondând în 1862 – el ori fiul lui omonim –, *Fondul săracilor români din Rășinari*²⁷.

Juratul Dan Brat (sau Bratu), dacă am descifrat bine inscripția ștearsă în partea inferioară, soțul Stanei, născută Popovici, era tatăl preotului Ioan Bratu (1819-1878) și bunicul Aureliei Bratu (1856-1938), căsătorită Goga, nimeni alta decât mama lui Octavian Goga²⁸.

Juratul Nicolae Adam – sau poate fiul lui, purtând același nume –, este și el unul din fondatorii, la 1862, ai Fondului săracilor români din Rășinari²⁹.

Iacob Ciucean, jurat la 1836, zece ani mai târziu și-a construit casă tot în centrul satului, la capătul uliței coborând de la școală și de la Biserica „Sfânta Paraschiva” spre podul de la Valea Caselor, anume vizavi de Biserica „Sfântul Ilie”, greco-catolică pe atunci. Iacob Ciucean a avansat din poziția de jurat, astfel că în 1847 ajunsese judele satului Rășinari, cum vom vedea mai departe³⁰. În casa ridicată de acest Iacob Ciucean avea să se nască Emil Cioran la 1911.

Este interesant faptul că, în momentul 1911, primarul din Rășinari era tot un Iacob Ciuceanu (Ciucian), care a condus destinele comunei între 1905-1940. La începutul mandatului său, în 1905, primarul Iacob Ciuceanu (Ciucian) împreună cu soția Paraschiva au ridicat la intrarea în Rășinari dinspre Dumbrava Sibiului o frumoasă troiță, renovată în 1977 de fiul lor Emilian Ciucian cu soția Maria.

Fig. 8. Inscripția troiței ridicate de familia Ciuceanu (1905)

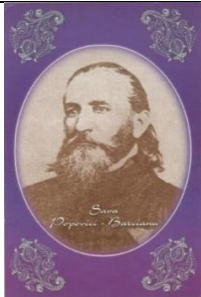
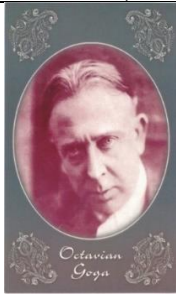
²⁶ Ela Cosma, *Maierii Sibiului în documente pașoptiste*, în vol. „Perseverență și devoțiune în căutarea adevărului istoric. Omagiu profesorului și istoricului Viorel Faur la împlinirea vârstei de 75 de ani”, coord. Antonio Faur, Radu Romănașu, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2016, p. 127-150.

²⁷ V. Păcală, *op. cit.*, p. 395.

²⁸ Vezi *Arborele genealogic al familiilor Barcianu și Goga din Rășinari*, expus la Muzeul Bisericesc din Casa Episcopală de la Rășinari.

²⁹ V. Păcală, *op. cit.*, p. 395.

³⁰ Ela Cosma, *Case și inscripții din Rășinari, sec. XVIII-XIX (II)*, lucrare în manuscris.

 <p>Fig. 9. Troița lui Iacob Ciuceanu (1905)</p>	 <p>Fig. 10. Crucea în memoria primarului Iacob Ciuceanu și a eroilor din Rășinari (2002)</p>
 <p>Fig. 11. Preot director școlar Sava Popovici-Barcianu (1814-1879), a cincea generație de preoți după protopopul Coman Bârsan (1699-1804)</p>	 <p>Fig. 12. Octavian Goga (1881-1938), poet, ziarist și om politic originar din Rășinari</p>

În memoria primarului Ciuceanu, a soției sale Paraschiva, născută Droc, și a eroilor rășinăreni s-a ridicat monumentul de marmură albă cu cruce, dezvelit cu prilejul întâlnirii Fiilor Satului Rășinari, în august 2002.

Revenind la inscripția școlii de la 1836, din aceasta lipsește o figură importantă, o personalitate pe care n-o putem omite în acest context. Este vorba despre preotul paroh Sava Popovici-Barcianu, care abia din 1838 avea să devină directorul școlii aflate „în fruntea tuturor școlilor primare românești” (V. Păcală). Nu doar că preotul Sava Popovici-Barcianu a condus școala timp de decenii, dar „în jurul lui se poate grupa toată viața culturală din Rășinariul de atunci”³¹.

Preotul director școlar Sava Popovici-Barcianu (1814-1879) era a 5-a generație de preoți, după tatăl său Daniil Popovici (poreclit popa Dan, 1788-1866), bunicul său Savva Popovici (popa Savva cel Tânăr, 1765-1816), străbunicul său protopopul Savva Popovici (Savva cel Bătrân, 1735-1808) și stră-străbunicul său, protopopul Coman Bârsan (1699-1804)³².

³¹ *Ibidem*, p. 378.

³² Vezi *Arborele genealogic al familiilor Barcianu și Goga din Rășinari*, expus la Muzeul Bisericesc din Casa Episcopală de la Rășinari și în Emilian Cioran, *Șapte generații de preoți*

Însă, la Rășinari, legătura strânsă dintre Biserică și Școală este ilustrată nu doar de preotul paroh Sava Popovici-Barcianu sau de protopopul Moise Fulea. O uriașă contribuție pe acest tărâm și-a adus Andrei Șaguna. Încă de la sosirea sa în Transilvania, în vara anului 1846, ca vicar general al episcopiei românești vacante, el și-a ales drept reședință Rășinariul. De aici a plecat la Carloviț, pentru a fi hirotont episcop în Duminica Tomii anului 1848, o întreprindere sponsorizată de rășinăreanul Coman Cioran³³. Aici a cerut mitropolitul să-și doarmă somnul de veci, ultima sa voință dând glas dragostei sale nesfârșite față de casa sa pământească și locul său de suflet, Rășinari.

Dacă s-a afirmat, pe bună dreptate, că, pe atunci când găzduia fosta Episcopie din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Rășinariul era „vechea capitală a Ortodoxiei Transilvaniei”³⁴, tot de aici și din sânul Bisericii a purces în secolul al XIX-lea înflorirea Școlii românești din Ardeal.

Fig. 13. Mitropolitul Andrei Șaguna (1808-1873), înmormântat în mauseleul Bisericii „Sfânta Treime” din Copăcele sau din Cruci

Fig. 14. Procesiune la mormântul Sfântului de la Rășinari, ante 1915 (Foto: V. Păcală, *Monografia satului Rășinariu*, 1915, p. 384)

și protopopi-profesori din aceeași familie: *Barcianu*, 1699-1903, Sibiu, 1991. Remarcabil lucru, se pare că moșul de neam, protopopul Coman Bârsan (1699-1804), a trăit 105 ani!

³³ „Sinaxar: Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei, prăznuit la 30 noiembrie”, în *Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei: slujba și acatistul, argumente pentru canonizare*, prefață IPS dr. Laurențiu Streza, Sibiu, Editura Andreiană, 2012, extras aflat la Biserica „Sfânta Treime”. Despre Coman Cioran, ca apropiat al lui Andrei Șaguna, vezi Pr. Ioan Ciprian Candea, *Protopopul Emilian Cioran – o viață în slujba Bisericii*, în „Revista Teologică”, nr. 2, 2009, p. 73-75.

³⁴ *Mărginimea Sibiului - Destinație Europeană de Excelență*, proiect finanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României prin fonduri FEADR, Măsura 313 (Încurajarea activităților turistice), implementat de Comuna Rășinari în 2010-2013, panou din centrul satului.